ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 16ης Δεκεμβρίου 1993 *

Στην υπόθεση C-28/92,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Sozialgericht Reutlingen (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Marie-Hélène Leguaye-Neelsen

και

Bundesversicherungsanstalt für Angestellte,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, με την μορφή που έλαβε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. C. Moitinho de Almeida, πρόεδρο τμήματος, R. Joliet και G. C. Rodríguez Iglesias, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το καθού της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενο από τον Tilo Herrmann, Leitender Verwaltungsdirektor bei der Bundesversicherungsanstalt für Angestellte,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τους Ernst Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών, και τον Claus-Dieter Quassowski, Regierungsdirektor στο ίδιο υπουργείο,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τη Μαρία Πατακιά, μέλος της Νομικής της Υπηρεσίας, επικουρούμενη από τον Bernd Schulte, του Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Sozialrecht, München,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τον Δημήτριο Γκουλούση, νομικό σύμβουλο, επικουρούμενο από τον Bernd Schulte, κατά τη συνεδρίαση της 11ης Μαΐου 1993,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 22ας Απριλίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 19ης Δεκεμβρίου 1991, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Φεβρουαρίου 1992, το Sozialgericht Reutlingen (Γερμανία) υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους

μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, υπό τη μορφή που έλαβε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός 1408/71).

2 Το ζήτημα αυτό ανέκυψε στα πλαίσια προσφυγής που άσκησε ενώπιον του Sozialgericht Reutlingen η Marie-Hélène Leguaye-Neelsen, Γαλλίδα υπήκοος, κατά της αποφάσεως του Bundesversicherungsanstalt für Angestellte (στο εξής: BfA), το οποίο απέρριψε την αίτησή της περί επιστροφής των υποχρεωτικών εισφορών που είχε καταβάλει στα πλαίσια της προβλεπομένης από τον συνταξιοδοτικό νόμο, μεταξύ 1973 και 1977, περίοδο κατά την οποία η ενδιαφερομένη εργαζόταν στη Γερμανία.

3 Μετά τη διαμονή της στη Γερμανία, η Marie-Hélène Leguaye-Neelsen διορίστηκε στη γαλλική δημόσια διοίκηση όπου εργάζεται σήμερα ως εκπαιδευτικός. Καίτοι κατοικεί σε κράτος μέλος άλλο από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η ενδιαφερομένη μπορεί, δυνάμει του παραρτήματος VI, σημείο Γ, παράγραφος 7, στοιχείο β', του προμνησθέντος κανονισμού 1408/71, να καταβάλλει προαιρετικώς εισφορές στο γερμανικό σύστημα συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως.

4 Η άρνηση του BfA στηρίζεται στη γερμανική νομοθεσία, η οποία δεν αναγνωρίζει στους μισθωτούς εργαζομένους, που έχουν καταβάλει υποχρεωτικώς εισφορές στο σύστημα συνταξιοδοτικής ασφαλίσεως, το δικαίωμα επιστροφής των εν λόγω εισφορών, εάν, στη συνέχεια, έχουν το δικαίωμα προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως.

5 Οι διοριζόμενοι στη γερμανική δημόσια διοίκηση, που προηγουμένως υπάγονταν, ως μισθωτοί εργαζόμενοι, επί εξήντα τουλάχιστον μήνες, στην υποχρεωτική ασφάλιση στη Γερμανία, δεν απολαύουν του δικαιώματος προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως και μπορούν να αξιώσουν την επιστροφή των εισφορών που έχουν καταβάλει.

6 Το Sozialgericht Reutlingen, κρίνοντας ότι η λύση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία του κανονισμού 1408/71, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν τα άρθρα 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 την έννοια ότι ο εργαζόμενος έχει επίσης δικαίωμα επιστροφής των εισφορών κατά την εθνική νομοθεσία, οσάκις υπάγεται σε ανάλογο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων όχι δυνάμει εθνικών διατάξεων της χώρας αυτής, αλλά κατ' εφαρμογήν διατάξεων άλλου κράτους μέλους;»

7 Στην έκθεση ακροατηρίου εκτίθενται λεπτομερώς τα πραγματικά περιστατικά και το νομικό πλαίσιο της κύριας δίκης, η εξέλιξη της διαδικασίας καθώς και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω παρά μόνον καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

8 Εκ προοιμίου, πρέπει να τονιστεί ότι μια ρύθμιση όπως η προκειμένη πρέπει να εξεταστεί όχι μόνο σε σχέση με τις διατάξεις του κανονισμού 1408/71 που μνημονεύει το εθνικό δικαστήριο, αλλά και σε σχέση με το άρθρο 3 του κανονισμού αυτού. Συγκεκριμένα, παρόμοια ρύθμιση προβλέπει διαφορετικά συστήματα αναλόγως προς το αν ο ενδιαφερόμενος διορίζεται στη δημόσια διοίκηση του κράτους από το οποίο προέρχεται η εν λόγω ρύθμιση ή στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, η διαφορετική αυτή μεταχείριση συνιστά δυσμενή διάκριση που απαγορεύεται από την προμνησθείσα διάταξη.

9 Ενόψει των προεκτεθέντων, με το υποβληθέν ερώτημα πρέπει να νοηθεί ότι το εθνικό δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν τα άρθρα 3, 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού 1408/71 έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν σε εθνική νομοθεσία, η οποία προβλέπει την επιστροφή των εισφορών που έχει καταβάλει μισθωτός εργαζόμενος στα πλαίσια υποχρεωτικής ασφαλίσεως σε περίπτωση υπαγωγής του στο ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων στο ίδιο κράτος, να αποκλείει την επιστροφή των εισφορών οσάκις ο εργαζόμενος διορίζεται στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους.

Επί της δυνατότητας εφαρμογής του κανονισμού 1408/71

10 Η Γερμανική Κυβέρνηση θεωρεί ότι ο κανονισμός 1408/71 δεν έχει εφαρμογή επί της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, το επίδικο δικαίωμα επιστροφής των εισφορών απορρέει από το γεγονός ότι οι Γερμανοί δημόσιοι υπάλληλοι, λόγω της υπαγωγής τους σε ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, δεν υπόκεινται στην κατά νόμον υποχρέωση ασφαλίσεως και δεν έχουν δικαίωμα προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως, εφόσον έχουν καταβάλει εισφορές για περίοδο μικρότερη των εξήντα μηνών. Αυτό το δικαίωμα επιστροφής αποτελεί επομένως στοιχείο του ειδικού συστήματος κοινωνικής προνοίας των Γερμανών δημοσίων υπαλλήλων το οποίο, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, αποκλείεται του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

11 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, όπως απέδειξε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 9 και 10 των προτάσεών του, η ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου που έχει η ενδιαφερομένη δεν αποτελεί καθοριστική προϋπόθεση του δικαιώματος επιστροφής. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα αυτό αποτελεί αντιστάθμισμα για την απώλεια του δικαιώματος προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως, που αφορά όχι μόνον τους δημοσίους υπαλλήλους του εν λόγω κράτους μέλους, αλλά και άλλες κατηγορίες ατόμων, ήτοι ιδίως τους εργαζομένους υπηκόους τρίτων χωρών που παύουν να υπάγονται στην υποχρεωτική ασφάλιση σ' αυτό το κράτος μέλος, χωρίς να έχουν καταβάλει εισφορές για το χρονικό διάστημα που απαιτείται προκειμένου να λάβουν σύνταξη γήρατος.

12 Επομένως, το επίδικο δικαίωμα επιστροφής των εισφορών δεν εξαιρείται από την εφαρμογή του κανονισμού 1408/71 δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού.

Επί του άρθρου 3 του κανονισμού 1408/71

13 Σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία, τα πρόσωπα που παύουν να υπάγονται στην υποχρεωτική ασφάλιση στη χώρα αυτή, χωρίς να έχουν αποκτήσει το δικαίωμα μελλοντικής συνταξιοδοτήσεως, δεν έχουν, κατά γενικό κανόνα, κανένα δικαίωμα επιστροφής των εισφορών που έχουν υποχρεωτικώς καταβάλει, αλλά μπορούν να συνεχίσουν να καταβάλλουν προαιρετικώς εισφορές στο γερμανικό σύστημα, με σκοπό την απόκτηση δικαιώματος μελλοντικής συνταξιοδοτήσεως. Ο κανόνας αυτός έχει εφαρμογή ανεξαρτήτως της ιθαγενείας του εργαζομένου.

14 Εντούτοις, η εν λόγω νομοθεσία αποκλείει το δικαίωμα προαιρετικής καταβολής εισφορών για τους εργαζομένους που έχουν υποχρεωτικώς καταβάλει εισφορές για περίοδο μικρότερη των εξήντα μηνών και στη συνέχεια διορίζονται στη δημόσια διοίκηση του κράτους αυτού. Το δικαίωμα επιστροφής των καταβληθεισών εισφορών αποτελεί, στην περίπτωση αυτή, το αντάλλαγμα της απωλείας του δικαιώματος μελλοντικής συνταξιοδοτήσεως.

15 Η κατάσταση των εργαζομένων αυτών δεν είναι συγκρίσιμη με εκείνη των εργαζομένων που, υπό τις αυτές περιστάσεις, διορίζονται στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους, δεδομένου ότι οι τελευταίοι, σε αντίθεση προς τους πρώτους, απολαύουν, στη Γερμανία, του δικαιώματος προαιρετικής καταβολής εισφορών.

16 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, το ειδικό καθεστώς που ισχύει για όσους διορίζονται στη γερμανική δημόσια διοίκηση, το οποίο μνημονεύεται στη σκέψη 14, αποσκοπεί στην αποτροπή περιπτώσεων διπλής ασφαλίσεως. Ο Γερμανός όμως νομοθέτης δεν υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη του περιπτώσεις διπλής ασφαλίσεως που είναι η συνέπεια της ταυτόχρονης εφαρμογής του δικού του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως και του ειδικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως που υπάρχει σε άλλο κράτος μέλος και, κατά συνέπεια, τίποτε δεν εμποδίζει τον νομοθέτη αυτό να υπαγάγει όσους βρίσκονται στη κατάσταση της Marie-Hélène Leguaye-Neelsen στο σύστημα που ισχύει, γενικώς, για όσους παύουν να υπόκεινται στην υποχρεωτική ασφάλιση.

17 Είναι αληθές ότι οι εργαζόμενοι που παύουν να υπόκεινται στην υποχρεωτική ασφάλιση σ' ένα κράτος μέλος και, ως μισθωτοί ή μη μισθωτοί εργαζόμενοι, υπόκεινται στην υποχρεωτική ασφάλιση σε άλλο κράτος μέλος απολαύουν, σύμφωνα με το άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71, του δικαιώματος συνυπολογισμού της διανυθείσας στο πρώτο κράτος μέλος περιόδου ασφαλίσεως στο δεύτερο κράτος μέλος, ενώ όσοι βρίσκονται στην κατάσταση της Leguaye-Neelsen αποκλείονται από το ευεργέτημα των διατάξεων αυτών. Εντούτοις, αυτό απορρέει από το γεγονός ότι, σύμφωνα με το άρθρο του 4, παράγραφος 4, ο κανονισμός 1408/71 δεν έχει εφαρμογή στα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων και, επομένως, δεν επιβάλλει τη επέκταση στους εργαζομένους που διορίζονται στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους του συστή-

ματος που, στο πρώτο κράτος μέλος, έχει εφαρμογή σε όσους διορίζονται στη δημόσια διοίκηση της χώρας αυτής.

18 Επομένως, η εφαρμογή, στους εργαζομένους που διορίζονται στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους, του γενικού συστήματος που ισχύει για τους εργαζομένους που παύουν να υπόκεινται στην υποχρεωτική ασφάλιση δεν αποτελεί διάκριση απαγορευόμενη από το άρθρο 3 του κανονισμού 1408/71.

Επί των άρθρων 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού 1408/71

19 Ούτε οι άλλες διατάξεις του κανονισμού 1408/71, που μνημονεύονται στο προδικαστικό ερώτημα, επιβάλλουν υποχρεωτικώς το επίδικο δικαίωμα επιστροφής των εισφορών.

20 Καταρχάς, το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, κατά το οποίο «οι διατάξεις της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους, κατά τις οποίες η υπαγωγή στην προαιρετική ασφάλιση ή στην προαιρετική συνέχιση της ασφαλίσεως εξαρτάται από την κατοικία στο έδαφος του κράτους αυτού, δεν ισχύουν για τα πρόσωπα τα οποία κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, εφόσον είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία του πρώτου κράτους σε οποιαδήποτε στιγμή της προηγούμενης επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, υπό την ιδιότητα μισθωτών ή μη μισθωτών», αφορά τις προϋποθέσεις από τις οποίες τα κράτη μέλη εξαρτούν την υπαγωγή στην προαιρετική ασφάλιση ή στη συνεχιζόμενη προαιρετική ασφάλιση και δεν καθορίζει τις προϋποθέσεις της ενδεχόμενης επιστροφής των εισφορών.

21 Ακολούθως, το άρθρο 10, παράγραφος 2, του ιδίου κανονισμού, το οποίο ορίζει ότι «αν η νομοθεσία ενός κράτους μέλους εξαρτά την απόδοση εισφορών από τον όρο ότι ο ενδιαφερόμενος έπαυσε να υπάγεται στην υποχρεωτική ασφάλιση, ο όρος αυτός δεν θεωρείται ότι εκπληρούται επί όσο χρόνο ο ενδιαφερόμενος υπάγεται υπό την ιδιότητα του εργαζομένου, μισθωτού ή μη μισθωτού στην υποχρεωτική ασφάλιση δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους», δεν συνεπάγεται ότι το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών χορηγείται υπό διαφορετικές περιστάσεις.

22 Τέλος, το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του ιδίου κανονισμού, κατά το οποίο με την επιφύλαξη των άρθρων 14 μέχρι 17 «οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι προς αυτούς εξομοιούμενοι υπόκεινται στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο υπάγεται η υπηρεσία που τους απασχολεί», η οποία, στη συγκεκριμένη υπόθεση της κύριας δίκης, είναι η γαλλική νομοθεσία, δεν μπορεί να οδηγήσει στη διακινδύνευση της καταστάσεως της ενδιαφερομένης έναντι της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους στην οποία είχε υπαχθεί προηγουμένως.

23 Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3, 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού 1408/71 δεν εμποδίζουν εθνική νομοθεσία, η οποία προβλέπει επιστροφή των εισφορών που κατέβαλε μισθωτός εργαζόμενος στα πλαίσια υποχρεωτικής ασφαλίσεως σε περίπτωση υπαγωγής του στο ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων στο ίδιο κράτος, να αποκλείει την επιστροφή αυτή οσάκις ο εργαζόμενος διορίζεται στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους.

Επί των δικαστικών εξόδων

24 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 19ης Δεκεμβρίου 1991 το Sozialgericht Reutlingen, αποφαίνεται:

Τα άρθρα 3, 9, 10, παράγραφος 2, και 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθω-

τούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, υπό τη μορφή που έλαβε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, δεν εμποδίζουν εθνική νομοθεσία, η οποία προβλέπει την επιστροφή των εισφορών που κατέβαλε μισθωτός εργαζόμενος στα πλαίσια υποχρεωτικής ασφαλίσεως σε περίπτωση υπαγωγής του στο ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων στο ίδιο κράτος, να αποκλείει την επιστροφή αυτή οσάκις ο εργαζόμενος διορίζεται στη δημόσια διοίκηση άλλου κράτους μέλους.

Moitinho de Almeida Joliet Rodríguez Iglesias

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Δεκεμβρίου 1993.

Ο Γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

J. C. Moitinho de Almeida